

semondó máris észbe kapott, ijedten a szájára ütött, a királyfi levegő után tátogott, a mesehallgató közönség pedig nyugtalanul fészkelődni kezdett. Mi volt az apja? – háborgott a királyfi, amikor meg tudott szólalni, és a mesemondó csüggedt igyekezettel magyarázkodott: Ezt csak úgy mondták róla a tudatlan népek. A királyfi csípőre tette a kezét: nem félsz, hogy lándzsavégre kerül a fejed? Talán a tudatlan népnek mesélsz? Azt gondolod, elborította a köd az eszünket, és nem fogjuk fel, mi igaz, mi nem? Bolondnak nézel? A mesemondó rémulten meghajtotta magát, és így folytatta: elárulhatom tehát, hogy a gonosz mostoha valójában árva volt, se az anyját, se az apját nem ismerte, nevelőszülők gondoskodtak róla. Mindjárt gondoltam – bölintott megnyugodva a királyfi, és visszaült a helyére. Ezek után már óvatos volt a mesélő, nem kavart több botrányt. A mostoha tíz év börtönt kapott gonosz cselekedeteiért, a leánykák pedig úgy őrizték meg tisztaságukat, hogy nem engedtek be idegeneket a lakásba, és sohasem vették fel a telefont, ha csörgött.

A mese véget ért. A királyfi mosolygott: szeretem az ilyen igaz meséket, mondta elégedetten. De már nem volt ideje újabb meséket hallgatni, vendégek érkeztek, fogadnia kellett őket. Azt sem tudta, hova kapjon. Gondjait csak tetézte, hogy megjöttek a felcserek is, hogy kiheréljék a lovakat és a disznókat. A királyfi pedig mindig felügyelni akarta ezt a kényes műveletet.

A királynénak elege volt, többé nem engedte, hogy takarítsanak a szobájában. Egy év múlva a szoba képe teljesen megváltozott. Egybefonódott hajszálak ördögszekerei kergetőztek a székek alatt, az ágy alatt, a zongora alatt. A bútorokra ezüstös színt lehelt a szállongó por, apró szöszök telepedtek a huzatokra. A szél leveleket, gallyakat, madártollakat sodort be az ablakon, a levelek ott száradtak el a cérnaszálakkal tarkázott szőnyegen. A sarkokat pókhálók borították árnyékba, a függöny elveszítette eredeti fehér színét, olyan sárga volt, mint a borított méz. Az ágytakarónak és a párnának földdel kevert friss avarszaga lett. A lámpák csak gyengén világítottak, mintha egy kristálypohár karcolásán keresztül érkezne a fényük.

Amikor a hajszálrepedésekkel mintázott falat nézte a királyné, vagy amikor lábához gurultak a zörgő falevelek, felborzolt fehér tollpíhek, és a fényesen csillogó salétromfoltokkal benőtt mennyezetre pillantott, akkor felsóhajtott. Mindig is ilyen szép szobát képzeltem magamnak!

Pósfai György

---

## ESSZENCIA

Ma már nem lehet sokat kideríteni N.-ről, még fénykép sem maradt róla. A háborúban megsemmisült a lakása, benne minden ingóságával. Az egyetlen tárgyi emlék, ami utána maradt, az az útinaplója.

A családi hagyomány szerint már kiskorától arra készült, hogy bejárja a világot. Földrajzórákon a hátsó padban mindig a térképet bújta. Rajongott a májbarna magashegységekért, békazöld alföldekért, a vérpiros ponttal jelölt városokért. Vékony ce-

ruzavonallal hosszú, de célszerű útvonalakat rajzolt a lapokra: többnyire sötétkék folyóvizek mentén haladt, ahol kellett, megkereste az alkalmas hágókat, lehetőleg kerülte a sivatagokat, igyekezett összekötni a jól csengő nevű városokat.

Szenvedélyes vonzódása a távoli tájakhoz később sem csillapult, és amikor tanulmányait befejezte, kevéske vagyonszájára alapozva végre nekivághatott a nagyvilágnak. Tehette, hiszen fiatal, független férfi volt, friss diplomával a zsebében. Ha pénzalapja útközben kimerülne – úgy gondolta –, majd feltölti azzal, hogy ideiglenesen munkát vállal. Erre építőmérnöki végzettségével meg is volt minden esélye. Útipoggyásza egyetlen vastag vászonzsák volt – később ez nevezetes darabbá vált, minden további útjára is ezt vitte magával. Könnyen akart utazni, így gondos mérlegeléssel csomagolt, minden nélkülözhetőnek ítélt darabot kíméletlenül kiselejtezett, igazán minimálisra redukálta személyes holmiját. Azonban akárhogy szorította is mind kisebbre csomagját, egy kemény fedelű füzetet azért belepréselt: az volt a terve, hogy útinaplót vezet. Feljegyzi tapasztalatait, megőrökíti az érdekesebb eseményeket, talán egyszer majd könyv is kerekedik a jegyzetekből.

Első útja a messzi Keletre vezetett. Hogy pontosan merre járt, arról nem sokat lehetett tudni. Néha-néha érkezett egy szűkszavú levelezőlap, ebből megtudták a rokonok, hogy bejárta Belső-Ázsia elfeledett, homokba temetett városait, kétszer körbeutazta Indiát, majd Mandzsúriában töltött el öt évet. Itt építészeti vezetőként nagy vasútépítkezéseken dolgozott, hidak, alagutak építését irányította. Aztán egy politikai lázadás miatt tovább kellett állnia, Japánban bukkant föl, majd valahol Indonéziában csavargott. Összesen tíz évig tartott a nagy út.

Amikor hazaérkezett, persze mindenki az útinaplóra volt kíváncsi, de ő elhárította a kéréseket. Azt mondta, szinte minden este elővette a füzetet, hogy a friss élményeket lejegyezze, de aztán úgy gondolta, talán ezek az aktuális események nem is olyan érdekesek, kár lenne jelentéktelen dolgokkal fogyasztani a lapokat. Később meg sokszor úgy látta, hogy amit éppen írni akart, annál sokkal érdekesebb események történtek már vele korábban, ha azokat nem írta le, minek írjon most? Végül hazaérkeztekor egyetlen mondat árválkodott a naplóban: *„A kínaiak abbahagyják a munkát, ha elered az eső.”*

Nem sokáig nyugodott itthon, hajtotta a vére, alig fél év után újra felkerekedett. Ezúttal a Nyugatot vette célba, áthajózott az Újvilágba. A levelezőlapok most sem érkeztek sűrűbben. Annyit tudunk, alkalmi munkákból fenntartva magát beutazta a fiatal Államokat. Észak-Wisconsinban társtulajdonosként egy település megalapításában is részt vett, szőlőültetéssel is próbálkozott, aztán továbbvándorolt nyugatnak, eljutva a gejzírek földjére; Oregonban a fakitermelésben dolgozott egy darabig, majd felhatolt Kanada ősvadonjába, ahol egy szezon erejéig lazacfogással és prémvadászattal próbálkozott. Aztán hosszabb szünet után Ecuadorból írt egy levelet, ebből kiderült, hogy elszegődött üzemvezetőnek egy új sólepárló üzembe. A hegyek között fakadó sós forrásokat aknázták ki, súlyos konkurenciát támasztva a kezdetleges eszközökkel dolgozó helyi lakosoknak, megfosztva őket egyetlen jövedelmüktől. Egyszer meglesték, és félholtra verték, ágyhoz kötött lábadozása alatt írta a levelet. Felépülése után nem sokáig dolgozott, a tulajdonos kirúgta, mert – merő ellentétben a szokásokkal – rendszeresen kifizette a munkások bérét. Elege is lett már a csavargásból, úgy tervezte, öszvérháton átkel az Andok hegyláncain, és a mellékfolyókon, majd az Amazonason három hónap alatt leereszkedik a torkolatig, onnan hazahajózik. Elképesztően naiv terv volt: az amazonasi kaland hét évig tartott. Betegségek, balesetek hátráltatták, szinte

naponta meg kellett küzdenie az életben maradásért. Nem látta előre, hogy a burjánzó étellel teli őserdőben milyen könnyen éhen lehet halni. Egyszer végletesen legyöngült állapotában az mentette meg, hogy láthatatlan bennszülöttek kezdetleges ültetvényeire bukkant: ezeket fosztogatta hónapokig, míg végre annyira összeszedte magát, hogy folytathatta az utat. Ember járta vidékre jutva beállt kaucsukgyűjtő munkásnak, majd részt vett nem egy balul végződött kincsvadászatban, s bár kimondhatatlanul nehéz volt ez az élet, valahogy mégsem akart minél gyorsabban szabadulni. Nem tudni, pontosan miért, de csak hét évvel az ecuadori indulás után érkezett haza, lefogyva, szikáran, mély barázdákkal az arcán. Az útinaplót végig magával hurcolta az úton, a legnagyobb veszedelemben is megőrizte, de hazaérve kiderült, hogy megint csak egyetlen mondat került bele: „Az amerikaiak jobbra-balra csaphodnak az evezővel a kenuban.”

Ekkor úgy tűnt, végleg megállapodik itthon. Szerkesztő lett egy kiadónál, műszaki és tudományos kiadványokat gondozott. Házat vett, megnősült, és tíz évvel fiatalabb, csendes felesége esztendőre fiúgyermeket szült.

Épp iskoláskorba cseperedett a fiú, amikor N. váratlanul ismét csomagolni kezdett. Előkerült a vászontarisznya, az útinapló, és a család csöndes belenyugvással vette tudomásul, hogy megint eltűnik valami távoli vidéken, ki tudja, mennyi időre. A cél ezúttal Afrika volt. Hajón, tevén, csónakon, gyalog – északról délre haladva átszelte a kontinentst. Hír felőle ezúttal csak egyszer érkezett: a levelet Nairobiban adta fel, visszatérőben a Kilimandzsáróról, amit különösebb felkészülés és alkalmas felszerelés nélkül is csaknem a csúcsáig megmászott. Főleg a kezdeti, sivatagi élményein lelkenedett, de az is kiderült, délebbre haladva meglepte, milyen sűrűn lakott a táj, mennyi betegség pusztít, és milyen rettenetes a kopárság és a szegénység. Ez az út csak két évig tartott, de ha lehet, még jobban megviselte – talán a kora miatt –, mint az amerikai kaland. Fokvárosból hajóval jött vissza Európába, és éppen karácsony napján toppant be meglepett családjához, egzotikus, szárított gyümölcsöket és csontfaragványokat hozva ajándékba, és trópusi betegségek csíráit hordozva testében. Az útinaplóban most ez állt: „A jó házastárs és az egészség aranyat ér.”

Az itthoni jó levegő és koszt aztán idővel helyrehozta, állása a kiadónál még megvolt, és ezúttal tényleg látszott, hogy kalandvágya kimerült, a nyugodt polgári élet vonzása most már erősebb lett az ismeretlen kihívások ingerénél. Hátralevő éveiben – melyeket elég szűkre szabott a sors, valószínűleg a teljesen soha ki nem kúrált, alattomos trópusi nyavalyáknak tulajdoníthatóan – egyetlenegyszer indult neki újabb csavargótúrának, de ezúttal csak gyalog, s csak rövid időre: a hazai tájakat járta be kényelmes, de térnyerő iramban. Az útinapló megint gazdagodott egy bejegyzéssel: „A bátaszéki szénsavas források sohasem léteztek.”

N.-ről több feljegyezni való mozzanat nem hagyományozódott tovább. Fia nem lépett apja nyomdokaiba. Bár geológusként sokat utazott, ezek az utak mindig hivatalos célúak voltak, s ha csak tehetette, minimálisra szabta őket. Elégedett és csendes életet élt feleségével, aki egyben a titkárnője is volt. Egyetlen fiuk született nekik is, és ebben a fiúban, a szolid családi környezet ellenére – ki tudja, hogyan keveredtek a gének, hogyan nem –, újra testet öltött a nagypapa kalandvágyó természete.

Onnan tudom, hogy én voltam ez a kisfiú, az én nagypám volt N. Őt magát én már nem ismertem, de az elbeszélések nyomán alakja elevenen élt bennem.

Élénk fantáziájú kisgyerek voltam, már jóval iskoláskorom előtt olvasni kezdtem, faltam a betűket válogatás nélkül. Nekem is volt térképem, rajzolgattam a ceruzaútvonalakat, böngésztem a képes albumokat. Legjobban azonban az esti meséket szeret-

tem. Apám vagy anyám odült az ágyam szélére, és N. útinaplójából olvasott fel egy-egy részletet. Ha az volt soron, hogy „*a kínaiak abbahagyják a munkát, ha elered az eső*”, magam előtt láttam az egyszerű kínai munkásokat, ahogy az eget kémlelik, és az első gyöngö cseppekre rohannak a sátraikhoz. Féltik egyetlen ruhájukat, hosszú hajukat. Ha megáznak, nehezen száradnak meg, a hidegben egykettőre megfáznak. De még inkább azért szaladnak olyan fürgén, mert a kínaiaknak nincs vasárnapjuk, minden nap robotolnak a vasútépítésen, nekik az az ünnep, ha elered az eső. Ilyenkor aztán megy a boldog karattyolás a sátrakban, vizes fazekakban gőzön főtt cipót készítenek, az erdőben szedett gombából, zöldségből lakomát kotyvasztanak. Láttam magam előtt nagyapámat, a fiatal, egyedülálló férfit, amint a havazások beállta után, a munka téli szünetében lovas szánján átrándul a szomszéd építésvezetőségre, és segít orosz kollégájának kiszámítani a szögeket, köbtartalmakat, fúrási mélységeket, bérelszámolási táblázatokat. Aztán elképzeltem, hogy hosszú szabadságra megy, átrándul Japánba, a hajón angol hölgyekkel teázik, majd partra szállva ősi szentélyekhez kíséri őket, s a tehilhold fényénél történik egy-két romantikus fordulat...

Ha az esti mese az amerikai fejezet volt – „*az amerikaiak jobbra-balra csaphodnak az evezővel a kenuban*” –, megmosolyogtam az amerikaiakat, akik az első pioníroktól a legtapasztaltabb prémvadászon át a hétvégi rekreációs kenusokig kettőt baloldalt kavircolnak az evezővel, majd kettőt jobboldalt, és csak cikcakkban tudják hajtani a kenut, mert nem olvasták a *Tüskevárt* Matula intelmével: „élivel húz, a lapjával kormányoz”. Aztán mintha csak magam lettem volna N., szakadó esőben, egy szál rongyos nadrágban, fáradtan húztam az evezőt, fel a Morona-folyón, a Sicuanga torkolata felé, a parton az örökös, egyhangú zöld fal, mindenhol ugyanaz a vizes mocsár, az állandó nyirkosságban elfolyósodik a só, megdohosodik a gabonaféle, megpenészedik a tartalék eleség, csak a gypajú és a kaucsuk tartja meg az állagát; éjszakára, ha nincs magaslat, a csónakban húzom magamra a moskitóhálót, vagy fára mászom – a vízből kiálló fán nincs szűrő-csipő rovar. Nagy ritkán a part monotóniáját egy-egy primitív bennszülöttültetvény töri meg, a banán, pizang és kasszava egy időre megment az éhezéstől... És ez az egyhangú, kíméletlen világ – ahol a láz bármikor ledönthet, egy mérgezett nyíl eltalálhat – mégis valami varázserővel magához húz, a napról napra élés, az idő múlásának lényegtelensége rabul ejt, hogy Barranca kocsmáinak léhűtő kalandoraival újra csak evezek fölfelé egy sötét vizű mellékfolyón, küszködve valami elérhetetlen, csak mendemondákban létező aranykincs vagy drágakőlelőhely felé, s talán csak egy véletlenül kézhez kapott hazai levél tudja megtörni a varázst...

Milyen kifejezően, elgondolkodtatóan tudta apám fölolvasni, hogy „*a jó házastárs és az egészség aranyat ér!*”! Ebben benne voltak a lepusztult afrikai nagyvárosok, ahol szeméthalmok tövében, apró tüzek körül sárga szemű, beteg férfiak guggolnak; érezni lehetett a forró, száraz szület a kiégett, kopár pusztaságokon, ahol nincs madár sem, már az egereket is megették, és azszonyok visznek rőzseköteget a fejükön elnyúlhatetlen szívóssággal, ki tudja, mit megfőzni. De friss fuvallatokat is éreztem: a Ruvenzori ködös hegyeiből hűvös pára ereszkedik a lejtők buja erdeire, vagy sós tajték csap szembe Namíbia mindig viharos partjainál, ahol a kicsapódott sósáv az országút, melyet csak az eső tud tönkretenni, de az csak tízévente egyszer esik, igaz, akkor olyan erővel, hogy állva lehet megfulladni...

De legjobban akkor tudtam aludni, ha az esti mese az volt: „*a bátaszéki szénsavas források sohasem léteztek*”. Álmomban a szelíd szekszárdi dombok között jártam: a mélyutak még hűvös földillatot leheltek, de a meleg, májusi napsugárban már zsongtak a

méhkasok az erdőszeleken, az öregek kiültek a prэшházak elé, venyigetűzek pattogtak a szőlőkben; az iskolás gyerekek nem siettek hazafelé, lerakták a táskát az útszélén, patlak fölé hajló fűzfáról lesték a domolykókat; az útjavító munkások délben a kitört ablakú, elhagyott állomásépület küszöbére telepedtek falatozni, egyikük vizet húzott a csikorgó kerekcs kútból... Bátaszék felé közeledve akár az útszéli kocsmákban érdeklődtem, akár a földeken hajladozó asszonyokat kérdeztem, mindenki hallott valamit a szénsavas forrásokról, bedőlt deszkázatú, kiapadt egykori fürdőről, valaki még rövidítő utat is emlegetett a hegyen át, de senki nem járt ott személyesen, biztosan nem tudtak mondani.

Ma is elevenen élnek bennem a napló mondatai, és akár egy kávészünetben is – kinézve az ablakon – képes vagyok ezer mérföldeket utazni, pár perc alatt ismeretlen földekre eljutni. A sors azonban úgy hozta, hogy nem lett belőlem világcsavargó. Mérnök lettem én is, akárcsak nagyapám, de engem röghöz kötött a munka, a család, a kötelező gyarapodás. És el is bizonytalanodtam, érdemes-e belevágni, léteznek-e még azok az ismeretlen tájak, esznek-e még valahol gőzön főtt cipót, nem pusztult-e ki a vérszívó denevér, nincsenek-e már a temetőben a prэшház előtt üldögélő öregek? Úgy éreztem, mintha összement volna ez a távirányítós-vitamintablettás-számítógépes, öszszekötött, instant világ. Bevallom, elkényelmesedtem, és elhittem, hogy gyötrelmes kaland helyett elég a gombokat nyomogatnom a business classon, ujjbegyemben a célszerű katalógus, a megnyerhető álom, a naprakészség, a fiatalosság, a virtuális siker. Nem aktuális kérdés, honnan lesz enni-innivaló, van-e hol aludni, megesznek-e a vadállatok, lehet-e feltört talppal gyalogolni.

Aztán a minap le kellett utaznom Bajára, a Duna-híd felújítását ellenőrizni. Álltam a híd alatt a száraz, homokos parton, és figyeltem, ahogy a felfüggesztett állványon dolgozó munkások gyors, ügyes mozdulatokkal kapkodják fogóikkal az izzó, arasznyi szögececseket, beütik az elrozsdásodottak helyére. Borult volt az ég, esőre állt az idő, és a szürkeségben egy csónakot pillantottam meg. Árral szemben, a part menti lassabb vízben haladt. Egy fiatal kínai pár ült a csónakban. A férfi küszködött a sodrással: kettőt az egyik oldalon csapott az evezővel, kettőt a másikon, a csónak enyhe cikcakkban közeledett. A nő kis gázfőzővel bajlódott, kannából csészékbe töltött a forró vízből, teát készíthetett. Elkezdett cseperegni az eső. A férfi abbahagyta az evezést, felállt, és ahogy a lendület a híd alá hajtotta a csónakot, tölcserít formált a kezéből, és angolul felém kiáltotta: „A bátaszéki szénsavas forrásokat keressük!” Megráztam a fejemet, és visszakiáltottam, lassan tagolva a szavakat: „Azok sohasem léteztek!” A kínai csalódottan tűnt. A csónakot közben lefékezte az ár, kezdett visszafelé sodródni, ki a híd alól, az egyre sűrűbben verő esőbe. A férfi visszaült a deszkára, a nő melléje húzódott, ponyvát borítottak magukra, és egymáshoz bújva, markukat a forró teáscsészével melengetve egyre messzebb sodródtak.

Kisvártatva eltűnt a két kínai a sűrűsödő esőben, és én ott a híd alatt a nagyapámra gondoltam, meg arra, hogy bizonyára nincs már messze a világ vége.